

**PROPOZÍCIE
GORAZDOV LITERÁRNY PREŠOV
XXVI. ročník**

Súťaž je platformou na rozvoj nábožensky orientovanej literárnej spisby a jej odborné usmerňovanie. Súťaž je celoštátna, s medzinárodnou účasťou.

Bratislava 25. 06. 2021

Článok 1 VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA

1.1 Charakteristika súťaže

Uskutočnením slávnostného Dňa sv. Gorazda v Kútoch v roku 1990 ako prvého podujatia Svätogorazdovských dní na Slovensku sa zaznamenal zrod novodobej duchovno-kultúrnej, národno-vlasteneckej svätogorazdovskej tradície.

Súťaž nie je tematicky ohraničená. Autori by sa však vo svojich literárnych prácach mali inšpirovať aj dielom nášho prvého po mene známeho literáta, spisovateľa, prekladateľa – svätého Gorazda. Gorazdovi sa pripisuje autorstvo omšovej knihy Kyjevské listy, podľa P. J. Šafárika, E. Paulínyho, Š. Ondruša i ďalších bádateľov tiež plné autorstvo diela Život Metoda a spoluautorstvo na diele Život Konštantína. Gorazd sa výraznou mierou pričínal aj o prvé preklady do staroslovenského jazyka, najmä o preklad Svätého Písma, ale aj literárnych, pedagogických, právnických a iných textov.

Súťaž je platformou na rozvoj nábožensky orientovanej literárnej spisby a jej odborné usmerňovanie. Súťaž je celoštátna, s medzinárodnou účasťou. Orientuje sa na autorov všetkých vekových kategórií, ktorí vo svojom literárnej tvorbe stvárnajú prvopočiatky našich národných kresťanských dejín a tradícií, zachytávajú život významných osobností a posolstvá významných udalostí národnej a kresťanskej histórie i súčasnosti, oceňujú a oslavujú duchovné hodnoty kresťansky orientovanej kultúry.

Gorazdov literárny Prešov cieľavedome, v duchu medzinárodného Dohovoru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva (UNESCO) prispieva k plneniu dôležitej úlohy pri tvorbe, ochrane, zachovávaní, no najmä znovuvytváraní kresťanského nehmotného kultúrneho dedičstva, kde má svoje pevné miesto aj svätogorazdovská tradícia.

Typ súťaže – verejná súťaž podľa § 847 a následne zákona č. 40/1964 Zb. (Občiansky zákonník) v Znení neskorších predpisov.

XXVI. Gorazdov literárny Prešov tvorí súčasť XXXII. svätogorazdovských dní na Slovensku a Dekády svätého Gorazda na Slovensku 2016 – 2025, nad ktorými trinásťkrát prevzal záštitu exprezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič.

Významnými tematickými dominantami XXVI. Gorazdovho literárneho Prešova sú jubileá viažuce sa k významným osobnostiam, udalostiam, inštitúciám súvisiacim s našou národnou, kultúrnou a kresťanskou históriou, so slovenskou štátnosťou.

– Rok 2021 vyhlásila Matica slovenská za Rok Alexandra Dubčeka.

Pripomenie 100. výročie narodenia jedného z najvýznamnejších slovenských politikov, vrcholného predstaviteľa obrodného procesu v ČSSR. „Alexander Dubček nebol len reformným politikom, ale v socialistickom Československu predstavoval aj slovenskú politickú líniu. V roku 1963 si ako prvý tajomník Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska uctil ustanovizeň osobnou návštevou pri príležitosti 100. výročia založenia Matice slovenskej. V roku 1968 už vo funkcii prvého tajomníka Komunistickej strany Československa v Prahe privítal delegáciu MS od ktorej prijal čestné členstvo Matice slovenskej“ pri vyhlásení takto zameraného roka to priblížil predseda MS Marián Gešper.

– Rok 2021 je významným rokom v oblasti kresťanstva a kresťanských tradícií

– je významným rokom svätogorazdovskej tradície na Slovensku – dvadsiate piate výročie – štvrtstoročnica konštituovania a udeľovanie najvyššieho morálneho vyznamenania v rezorte školstva Slovenskej republiky pomenovanom po Gorazdovi;

– je významným Rokom sv. Jozefa pri 150. výročí jeho titulu patróna Cirkvi;

– je významným Rokom svätej rodiny.

V národných tradíciách sú to jubileá:

– 225. výročie narodenia Mateja Hrebendu – 10. marca 1796 Rimavská Píla

Kníhkupec, slovenský národný buditeľ a ľudový spisovateľ. Zapísal sa najmä ako rozširovateľ slovenských a českých kníh. Zbieral aj ľudové piesne či rozprávky, ktoré po jeho cestách zapisoval jeho pomocník.

V Rimavskej Sobote od roku 1991 funguje Knížnica Mateja Hrebendu, v Levoči jedna špeciálna knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu. Jeho rukopisy sú založené v Matici slovenskej. Celý testament napísal vo svojom Vlastnom životopise. Ten je prameň pre poznanie kultúrnych a spoločenských pomerov v 19. storočí. Matej Hrebenda zomrel 16. 3. 1880, Hačava.

Poézia Magazín aneb Sbíрка veršů Matejě Hrebendy Hačavaského (rukopis Knížečka veršovních vinšů, Zborník slovenských národných piesní, prísloví, porekadiel, hádok, hier, obyčají a povier)

Ocenenie V roku 1980 pri stom výročí úmrtia, ho vyhlásili za jubilanta UNESCO.

– 200. výročie narodenia autora textu slovenskej hymny J. Matúšku – 10. januára 1821 Dolný Kubín

Janko Matúška, romantický spisovateľ, básnik a dramatik, autor textu slovenskej hymny patril k popredným príslušníkom generácie štúrovcov. Prejavil sa ako nadaný básnik, najbližšie mal k poézii Janka Kráľa, s ktorým ho spájalo aj celoživotné priateľstvo.

Jeho učiteľom v rodnom meste bol národne uvedomelý Leopold Bruck, ktorý patril k zakladateľom Matice slovenskej. Už v rannej mladosti v ňom vzbudil záujem o vlastenectvo.

V roku 1839 odišiel Matúška študovať do Bratislavy na Evanjelické lýceum. Keď v decembri 1843 zakázali Štúrovi pre jeho politické aktivity prednášať a nakoniec musel zo školy aj odísť, rozhodlo sa 22 študentov, medzi nimi aj Matúška, na protest opustiť bratislavské lýceum. Svoj smútok a hnev z tejto udalosti opísal v básni Nad Tatrou sa blýska, s pôvodným názvom Ponad Tatrou blýska, vznikla na Silvestra v roku 1843. Burcujúce slová básne prvýkrát spievali Štúrovi študenti v čase protestného odchodu z Bratislavy do Levoče (5. a 6. marca 1844). Neskôr sa stala najobľúbenejšou piesňou štúrovskej mládeže.

Zomrel 11. januára 1877 na následky ťažkej choroby vo svojom rodisku, na milovanej Orave. Na jeho hrobe v Dolnom Kubíne stojí: Svoji svojmu!

– 200. výročie narodenia Martina Hattalu – . 4.novembra 1821 Trstená

Martin Hattala bol stredoškolský a univerzitný pedagóg, rímskokatolícky teológ a lingvista, ktorý sa, s Michalom Miloslavom Hodžom, do histórie zapísal ako reformátor štúrovskej slovenčiny.

Zvolil si štúdium teológie, študoval gréčtinu, francúzštinu a nemčinu. V Trnave študoval logiku a fyziku. Tu si začal všímať svoj materinský jazyk. Ako vynikajúci študent sa dostal do Viedne na Pazmáneum, kde študoval teológiu a 12. decembra 1848 v Ostrihome ho vysvätili. Krátke obdobie bol kaplánom v Bzovíku pri Krupine a potom v Hodruši pri Banskej Štiavnici. V roku 1850 sa stal profesorom na gymnáziu v Bratislave. V otázke spisovného jazyka Slovákov mal bližšie k bližšie k Hodžovi ako ku Štúrovi. Do svojej Krátkej mluvnice slovenskej (1852) zahrnul Hodžove jazykové návrhy: a to zachovať ä, y, dvojhĺasky, rozlíšenie l – ľ, písanie d, t, n, l bez mäkčeňa pred e, i, í, ie, ia. Krátkou mluvniceou sa uskutočnila tzv. hodžovsko-hattalovská reforma štúrovskej slovenčiny.

Od roku 1854 prednášal na univerzite v Prahe, kde sa venoval najmä češtine a iným slovanským jazykom. Rozhodol sa spracovať zanedbaný odbor jazykovedy – hláskoslovie. Aktívne sa podieľal na tvorbe učebníc, ďalej ako autor a posudzovateľ gramatik, čítaniek a šlabikárov. Naďalej učil, zúčastňoval sa na tvorbe učebníc pre české a slovenské školy. V máji 1861 bol menovaný za riadneho univerzitného profesora. Vo februári 1862 naplno prepukla vážna pľúcna choroba, zimu strávil v Dubrovniku. Zomrel 11. decembra 1903 v Prahe. Pamätná tabuľa bola umiestnená na dome, ktorý bol postavený na mieste rodného domu M. Hattalu v Trstenej.

– 125. výročie narodenia Jozefa Cígera-Hronského – 23. februára 1896 Zvolen

Slovenský spisovateľ, učiteľ, maliar, redaktor, nakladateľ, publicista, autor literatúry pre mládež, neskôr tajomník a správca Matice slovenskej. Po roku 1945 žil v emigrácii.

Po skončení učiteľského ústavu pôsobil ako učiteľ na viacerých miestach, v roku 1927 sa na dlhšie usadil v Martine – najskôr ako učiteľ, od r. 1933 tajomník a od r. 1940 ako správca Matice slovenskej, v ktorej pôsobil až do roku 1945. Zaslúžil sa o založenie tlačiarne Neografia v Martine, ktorá mala šíriť slovenskú literatúru v lacných edíciách medzi dedinskými ľuďmi.

19 rokov tiež redigoval časopis pre deti Slniečko. Ako správca Matice slovenskej priviedol túto vrcholnú národnú inštitúciu na nebývalý stupeň rozvoja a prosperity a naplno rozvinul jej vydavateľskú a výskumnú činnosť – prvý manažér kultúry na Slovensku

V roku 1945 emigroval do Rakúska, neskôr do Talianska, vo februári 1948 odišiel do Argentíny, kde sa usadil v meste Luján. V roku 1956 sa stal predsedom Slovenskej národnej rady v zahraničí a bol menovaný čestným predsedom Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí. V roku 1959 založil Zahraničnú Maticu slovenskú. Rozvíjal priateľstvo so saleziánom Gorazdom Zvonickým, básnikom katolíckej moderny, ktorý ho i pochovával.

Začínal písaním noviel a krátkych próz, ktoré neskôr vyšli v zbierkach *U nás*, *Domov*, *Medové srdce* alebo *Podpolianske rozprávky*. Vo svojich dielach často opisuje obyčajných slovenských ľudí, často sa vracia i k spomienkam na detstvo, takže niektoré jeho diela sú silne autobiografické. Do svojich diel pre deti zas vkladá dobrodružstvá a učenie o kresťanskej láske. Často sa sústreďoval na historickú látku, no väčšinou sklzol do oblasti legiend, hoci v jeho príbehoch vystupujú reálne postavy z histórie. Taktiež upravoval slovenské ľudové rozprávky, no vytváral aj svoje vlastné, ktoré úplne odbočujú od klasickej schémy ľudových rozprávok, ale skôr dávajú vyniknúť fantázii, humoru, ktoré vytvárajú pre deti svoj vlastný príťažlivý svet. Z románovej tvorby treba uviesť *Svet na trasovisku*. Tento román sa za socializmu na Slovensku neobjavil, hoci iný s názvom *Jozef Mak* sa dostal do povinnej literatúry.

Niektoré jeho diela vyšli v angličtine, maďarčine, češtine, poľštine a ruštine.

Zomrel 13. júl 1960 meste Luján v Argentíne. Po páde bývalého režimu bola jeho osobnosť plne rehabilitovaná. Znova a v úplnosti začína vychádzať aj jeho literárne dielo. V roku 1993 previezli jeho telesné pozostatky do vlasti a uložili ich na Národnom cintoríne v Martine.

– 100. výročie narodenia Karola Strmeňa – 9. apríla 1921 Palárikovo

Slovenský básnik katolíckej moderny, prekladateľ, novinár, pedagóg, literárny kritik, vysokoškolský profesor a osobnosť slovenského exilu. Karol Strmeň, obč. m. Karol Bekényi, študoval na gymnáziách v Nových Zámkoch a v Šuranoch, kde r. 1940 maturoval, 1940 – 42 absolvoval teológiu v Ostrihome, od 1942 študoval slovenčinu a filozofiu na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave, 1953 - 54 pedagogické vedy na John Carroll University, 1954 -56 románsku filológiu na Western Reserve University v Clevelande. Od jari 1945 žil v emigrácii, najskôr v Rakúsku a v Nemecku, 1945 – 49 v Taliansku (Rím) a od 1949 v USA. V exile pôsobil ako redaktor Slov. obrany v Scrantone, Slov. novín, bol učiteľom francúzštiny a latinčiny na vyššej benediktínskej škole v Clevelande, od r. 1957 redaktorom časopisu *Ave Maria*, po 1966 prof. francúzštiny, taliančiny, latinčiny a komparatívnej literatúry na univerzite v Clevelande.

Knižne debutoval zbierkou veršov *Výžinok života* (1943). Pred odchodom do emigrácie vydal básnickú skladbu *Testament* (1944). Autor zbierok básní *Strieborná legenda* (1950), *Čakajú nivy jar* (1963), *Znamenie ryby* (1969), *Prebľahoslavená* (1977) a i. Výber z jeho celoživotnej básnickej tvorby vyšiel na Slovensku až r. 1991 pod názvom *Sfinga spieva pri jasličkách* a *Testament I* (2000), ďalší pod názvom *Poézia I – 3* (1999 – 2001). Po revolúcii sa na Slovensko vracal, naposledy v roku 1993.

Zomrel 14.10.1994 v Clevelande. Jeho meno nesie základná škola v Palárikove, v ktorej je tiež zriadená stála expozícia jeho literárneho diela. Na Slovensku získal Rad Bieleho dvojkríža, Medaily Spolku slovenských spisovateľov a Matice slovenskej, Za prínos do svetového kultúrneho dedičstva ho vyznamenalo Francúzsko aj USA.

– 100. výročie narodenia Štefana B. Romana – 17. apríl 1921 Veľký Ruskov, pri Trebišove

Štefan Boleslav Roman patrí medzi výrazné osobnosti slovenských národných, kultúrnych, kresťanských a kanadských aj hospodárskych dejín. Bol úspešný veľkopodnikateľ, priemyselník a štedrý mecén krajanského života v slobodnom svete. Pochádzal z chudobnej, hlboko veriacej gréckokatolíckej rodiny. Ako 16-ročný spolu sa so starším bratom Jurajom rozhodol začať nový život v zámorí. Ako úspešný podnikateľ sa kontaktoval s kanadskými a americkými politikmi a s Vatikánom, lebo ho trápilo povojnové náboženské prenasledovanie a nerovnoprávne postavenie gréckokatolíkov na Slovensku. Jeho politické snahy sa odrazili v založení Svetového kongresu Slovákov v New Yorku v roku 1970, na čele ktorého stál až do konca svojho života. Tento Kongres tvorí významnú kapitolu v dejinách zahraničných Slovákov.

Nikdy nezabudol na svoj slovenský pôvod a po celý život podporoval boj Slovákov za slobodu a štátnu samostatnosť. Popri svojich podnikateľských úspechoch pôsobil ako donor slovenskej exilovej literatúry, kultúry a vedy. Podporoval slovenských emigrantov, v roku 1968 sa významne

pričinil o obnovenie slovenskej Gréckokatolíckej cirkvi, na svojom pozemku v Unionville dal postaviť Katedrálu Premenenia Pána podľa vzoru gréckokatolíckeho kostola v rodnom Veľkom Ruskove. Bol predsedom Kanadskej Rady ľudového umenia.

Ako veľký ctiteľ sv. Cyrila a sv. Metoda inicioval v Toronte medzinárodnú konferenciu z príležitosti ich 1100. výročia príchodu na Veľkú Moravu, na ktorej sa zúčastnili vplyvné svetské a cirkevné osobnosti a vyvrcholila založením Slovenského ústavu svätého Cyrila a Metoda v Ríme. Aj vďaka jeho úsiliu vznikla v roku 1980 Eparchia sv. Cyrila a Metoda pre slovenských gréckokatolíkov v Kanade. Jeho úspechy boli výsledkom tvrdej práce a usilovnosti. Š. B. Roman patrili medzi nemnohých laikov, ktorí boli Svätým Otcom Jánom XXIII. pozvaní na II. Vatikánsky koncil.

Štefan B. Roman bol iniciátorom a realizátorom myšlienky celosvetových stretnutí mladých ľudí, ktorí sa hlásia k Slovensku. Najideálnejšie by bolo tento zámer uskutočniť priamo pod Tatrami. Vtedajší režim to ale neumožňoval, a tak sa prvé štyri festivaly slovenskej mládeže konali inde: Dátum slávnostného otvorenia prvého stretnutia určil Roman symbolicky na Deň Matice slovenskej. Pre stovky účastníkov z USA, Kanady, Argentíny, Austrálie a viacerých európskych štátov organizátori vždy pripravili bohatý kultúrny, duchovný, spoločenský a športový program. Z jeho iniciatívy bola tiež pri tejto príležitosti vypisovaná literárna súťaž. Tvorcovia najlepších textov dostali okrem finančnej odmeny aj možnosť prezentovať ich priamo na hlavnom festivalovom javisku.

Je autorom, spolu s Eugenom Löblom svetovo známej knihy *Zodpovedná spoločnosť*. Bol nositeľom viacerých ocenení a čestných doktorátov, dostal vyznamenanie od kanadskej vlády - Rád Kanady, čestný doktorát troch kanadských univerzít, v Nemecku Cenu Karola IV., vo Vatikáne Rád veliteľa rytierov sv. Gregora Veľkého, in memoriam získal vyznamenanie predsedníctva SNR - Slovenskú národnú cenu v roku 1990 a prezident SR M. Kováč mu in memoriam udelil v r. 1995 najvyššie slovenské štátne vyznamenanie - Rád Bieleho dvojkríža I. triedy.

Bol človekom s mimoriadnym zmyslom pre humor, obľuboval slovenské ľudovky a miloval východoslovenskú kuchyňu. Za manželku si zobral Slovenku Boženu Gardoňovú po sobáši Betty Romanová, s ktorou mal sedem detí. Zomrel 23. marca 1988 na svojej farme v Toronte.

- 175. výročie najstaršieho literárneho časopisu na Slovensku Slovenské pohľady - Prvé číslo vyšlo 1. septembra 1846 v Skalici; pôvodný názov Slovenskije pohľadi na vedi, umeňje a literatúru, ktorých vydavateľom a hlavným redaktorom bol Jozef Miloslav Hurban. Vychádzal v rokoch 1846 - 47 a v rokoch 1851 - 52, obnovené vydávanie 1881 - 140. výročie.

Hurban už svoj úvodník „Veda a Slovenskije pohľadi“ zaplnil úvahami o zmysle vedeckého poznania pre slovenskú a slovanskú spoločnosť. Svojím časopisom chcel „*kriesiť život čistejší a kresťanskejší, vyšší v národe našom, menovite učiť vedu, umenia, literatúru, jednak poznávať duokladnejšie, jednak tvoriť ich vystavovaním ideálu vedy slovanskej*“.

Slovenské pohľady na literatúru, umenie a vedu sú najdlhšie vychádzajúcim literárnym časopisom na Slovensku a jedným z najstarších literárnych časopisov v Európe. Časopis, ktorý viedlo množstvo osobností slovenskej literatúry, sa od čias svojho vzniku usiloval odzrkadľovať literárny, vedecký, umelecký, kultúrno-spoločenský a politický život na Slovensku a udržiavať kontinuitu národného života. V súčasnosti Slovenské pohľady ako hodnototvorný časopis prinášajú príspevky z oblasti pôvodnej i prekladovej poézie a prózy, literárnej vedy, histórie a kritiky, esejistiky, umenia, filozofie a aktuálnej publicistiky.

- 160. výročie Memoranda národa slovenského - 6. - 7. júna 1861 Martin

V uvedených dňoch r. 1861 sa v rámci národného zhromaždenia zišla vo vtedajšom Turčianskom Svätom Martine politická reprezentácia a zástupcovia slovenského národa. Delegáti - okolo 6 tisíc účastníkov - dostali mandát vo forme splnomocnení od regiónov, mestečiek a obcí na Slovensku. Výsledkom zhromaždenia bolo prijatie Memoranda národa slovenského, ktoré patrí medzi kľúčové štátotvorné dokumenty našich novodobých dejín.

Memorandum národa slovenského bol programový dokument slovenských štátoprávných, politických a kultúrnych požiadaviek, prijatý na slovenskom národnom zhromaždení 6. - 7. júna 1861 v Martine. Autorom memoranda bol Štefan Marko Daxner.

Memorandum o štyroch bodoch obsahovalo ustanovenia zásadného významu, ako

- uznanie Slovákov za svojbytný politický národ v rámci Uhorska
- vytvorenie Hornouhorskeho slovenskeho okolia alebo *Slovenskeho okolia*, ktoré by spravovali Slováci prostredníctvom svojich volených zástupcov
- jazyková požiadavka, aby sa v úradoch, na súdoch a v školách ako úradný jazyk používala slovenčina
- na založenie Matice slovenskej.

V záverečnom bode Memoranda je vyhlásenie, že v snahe o občianske práva Slovákov chce slovenský národ stáť po boku všetkých ostatných uhorských národov. Toto vystihuje záverečné heslo Memoranda: „jedna, slobodná, konštitucionálna vlasť a v nej sloboda, rovnosť a braterstvo národov!“

Najdôležitejšie bolo, že Memorandum slovenskeho národa požadovalo, aby sa vytvorila a zakotvila osobitosť slovenskeho územia do podoby Slovenskeho okolia. Nič však z týchto žiadostí ani len nenaznačovalo odtrhnutie sa Slovenska od Uhorska. Išlo skôr o prvý náznak, o nejakú podobu školskej a kultúrnej autonómie. Napriek tomu Uhorský snem Memorandum slovenskeho národa zamietol.

V kresťanských tradíciách sú to jubileá:

– Rok sv. Jozefa pri 150. výročí jeho titulu patróna Cirkvi

Pápež František vyhlásil mimoriadny Rok sv. Jozefa pri príležitosti 150. výročia vyhlásenia ženicha Panny Márie za patróna celej Cirkvi. Urobil tak dňa 8. decembra 2020 apoštolským listom *Patris corde* – S otcovským srdcom, v ktorom svätého Jozefa opisuje charakteristikami „milovaný otec“, „nežný a láskavý“, „poslušný“, „prijímajúci“, „tvorivo odvážny“, „pracovitý“ a držiaci sa v úzadí - „v tieni“.

O vyhlásenie svätého Jozefa za patróna Katolíckej cirkvi sa postaral bl. pápež Pius IX. dekrétom *Quemadmodum Deus* z 8. decembra 1870. Mimoriadny Rok sv. Jozefa, ktorý ustanovil pápež František na oslávnenie 150. výročia tejto udalosti, potrvá do 8. decembra 2021.

Spolu so zverejnením apoštolskeho listu *Patris corde* vyšiel i príslušný dekrét Apoštolskej penitenciárie, ktorým sa na obdobie slávnenia „Roka svätého Jozefa“ udeľuje „dar mimoriadnych odpustkov“.

– Osobitný rok rodiny „Amoris laetitia“

19. marca 2021 na slávnosť sv. Jozefa, začal sa Osobitný rok rodiny „Amoris laetitia“. Vyhlásil ho v Nedeľu Svätej rodiny 27. decembra 2020 pápež František. Osobitný rok sa koná pri príležitosti 5. výročia vydania posynodálnej apoštolskej exhortácie o láske v rodine *Amoris laetitia* – Radosť lásky.

Rok reflexie nad *Amoris laetitia* vyvrcholí v júni 2022, keď sa bude v Ríme konať 10. svetové stretnutie rodín. Bude to špeciálny rok uvažovania nad vzorom manželskej a rodinnej lásky podľa podnetov spomenutého dokumentu a so zreteľom na evanjelizačnú úlohu rodiny. Cieľom bude prehĺbiť si poznanie *Amoris laetitia*, pričom o koordinovanie iniciatív sa bude starať Dikastérium pre laikov, rodinu a život.

– 100. výročie Vysviacky troch rímskokatolíckych biskupov: M. Blahu, K. Kmeťka, J. Vojtaššáka – 13. február 1921 Nitra-Piaristi

Vysviacka troch slovenských biskupov 21. februára 1921 v Nitre bola mimoriadnou udalosťou v živote slovenskeho národa. Po prvý raz sa na pôde vtedajšej Česko-Slovenskej republiky stali biskupmi Slováci. Karol Kmeťko sa stal biskupom v Nitre, Marián Blaha biskupom v Banskej Bystrici a Ján Vojtaššák biskupom v Spišskej diecéze. Významnou súčasťou vysviacky bola umelecká akadémia, kde odzneli spevy, piesne, recitácie a prejavy vtedajších popredných umelcov. Recitovali sa verše z Cyrillometodiády Jána Hollého a čítali slová, ktorými sa biskup Štefan Moyses zo záhrobia prihovára národu: „Rod môj, milý národ slovenský! Spal si duchovne stá liet. Precitni sa a zmužni! Precitni k práci človeka hodnej a sebe užitočnej... Nestážuj sa, drahý rod môj, na svoju krušnú domovinu! Oplýva ona nielen krásami rajskými, lež i pokladmi nevyvážiteľnými, ktoré však vládze vidieť a zužitkovať len oko osvetou rozbystrené... Zotav sa teda osvetou

duchovnou, povedomím národným, vierou kresťanskou v tuhú mocnú skalú, vzdorujúcu i treskom hromu i besnote víchrov...“ Slovenský kultúrny cirkevný historik Juraj Hodál videl vo vysviacke slovenských biskupov taký „veľavýznamný historický deň, ako bol deň, v ktorom Štúr dal Slovákom slovenčinu za jednotný národný jazyk a ako deň podpísania Trianonského mieru, ktorý dal Slovákom slovenské hranice...“

Títo traja slovenskí biskupi dokázali v zložitých podmienkach útokov proti Cirkvi obhájiť právo katolíkov na slobodný život a postaviť kresťanské hodnoty na pevný základ. Podporovali kvalitnú výchovu kňazstva, rehole, katolícke spolky, ľudové misie, exercície pre laikov a tlač. Biskupská vysviacka bola silným národným impulzom. Ján Vojtaššák ako zástanca definitívneho osamostatnenia Slovenska zo starých uhorských štruktúr z poverenia biskupského zboru vypracoval samostatný slovenský rituál. Sviatky svätého Štefana, Ladislava a Imricha, ktoré boli spojené s maďarskou štátnou ideológiou oslabil ako nie povinnú liturgickú spomienku a miesto nich zvýraznil sviatky, ktoré vychádzali zo slovenskej cirkevnej tradície:– úcta k Sedembolestnej Panny Márie ako patrónky Slovenska, úcta k sv. Cyrilovi a Metodovi a úcta k sv. Andrejovi-Svoradovi a Benediktovi. O šesť rokov neskoršie – 22. apríla 1927 – pápež Pius XI. dekrétom vyhlásil Sedembolestnú Panu Máriu za patrónku Slovenska. Bolo to v novodobých dejinách prvé medzinárodné a oficiálne uznanie slovenského národa.

Biskup Mons. ThDr. Karol Kmeťko, od r. 1944 arcibiskup, sa stal známym ako dôležitý podporovateľ misií, vďaka čomu sa Slováci stali popredným národom, vzhľadom na počet obyvateľov, ktorý obetoval na misie a dal Cirkvi veľký počet misionárov. Banskobystrický biskup Mons. Marián Blaha reprezentoval katolíkov v celoslovenských spolkoch. Bol predsedom Matice slovenskej a podporoval umelecký život. Biskup Spišskej diecézy Mons. Ján Vojtaššák sa do dejín zapísal ako podporovateľ katolíckej charity, Katolíckej akcie a kvalitného vzdelania učiteľov.

– 100. výročie narodenia evanjelického biskupa Júliusa Fila st., ECAV – 17. decembra 1921 Liptovský Sv. Ján

Vyrastal v skromných sociálnych pomeroch. Po gymnáziu v Liptovskom Mikuláši študoval na Učiteľskom ústave v Spišskej Novej Vsi, kde zmaturoval, rovnako na Evanjelickom kolegiálnom gymnáziu v Prešove. Na Slovenskej evanjelickej bohosloveckej fakulte v Bratislave študoval v r. 1943–1947. Dňa 29. júna 1947 ho vo Vyšnej Boci ordinoval za evanjelického farára biskup Dr. Vladimír P. Čobrda. Po ordinácii pôsobil v duchovnej službe ako evanjelický farár a neskôr ako biskup Východného dištriktu ECAV. Počas svojej služby sa Július Filo st. výrazne zaslúžil za riešenie otázok teológie a morálky, vzťahu medzi cirkvami, ktoré v súčasnosti prerástli v ekumenickú spoluprácu s cirkvami protestantskými, ako aj s katolíckou cirkvou. Je autorom viacerých publikácií. Vydal monografiu o Jánovi Kollárovi, dva diely kázní Slova večného života, biblické meditácie Sme Božie deti, učebnicu Cesta za Kristom, eschatologickú štúdiu Život po smrti, teologickú štúdiu Ekumenický dialóg, teologicko-filozofické eseje Sloboda, životopisnú knihu Spomienky a úvahy, filozoficko-sociologickú štúdiu Náboženský a sociálny odkaz T. G. Masaryka, výber článkov a statí Klasy života a množstvo článkov a úvah v cirkevných a sekulárnych periodikách. Zomrel v rodnej obci 14. apríla 2004 vo veku nedožitých 83 rokov.

– 95. výročie prvých osláv sviatku sv. Cyrila a Metoda na Devíne júl 1926

Fenoméni cyrilo-metodskej duchovnej tradície a cyrilo-metodského kultúrneho dedičstva Slovákov predstavujú predovšetkým pôvodné prvky kresťanského humanizmu, kresťanskej mravnosti, kultúry, vzdelanosti a univerzálneho demokratizmu. Silu a mnohodomennosť cyrilo-metodskej tradície, ktorá zapustila v našich dejinách pevné a trvácne korene, označovanej tiež „dedičstvom otcov“ dokazuje aj dĺžka jej trvania ako tradície národnej, všeľudovej a štátotvornej. Počiatky osláv slovanských vierozvestov sv. Cyrila a Metoda na Devíne sú spojené s menom rímsko-katolíckeho kňaza, poslanca a politika Dr. Ferdinanda Jurigu a Dr. Ľubomíra Zachara. Po vyhlásení 5. júla za pamätný deň predvojnovvej ČSR, cyrilo-metodské oslavy na Slovensku organizoval Osvetový zväz.

Prvé devínske oslavy sa konali v roku 1926. Podľa zachovaných svedectiev na devínskych slávnostiach sa s radosťou zúčastňovali tisíce ľudí z Bratislavy a okolia.

– **25. rokov – štvrtstoročnica konštituovania a udeľovanie najvyššieho morálneho vyznamenania v rezorte školstva SR nazvanom po Gorazdovi.**

Dôležitým dokumentom posilňujúcim pestovanie svätogorazdovskej tradície na Slovensku je Základný materiál k predmetnému oceňovaniu pre rokovanie vedenia Ministerstva školstva SR, ktorý vypracoval 11. novembra 1996 tajomník CMS Miroslav Holečko. O. i. sa v ňom uvádza: „Pedagogické dielo tohto zakladateľa slovenského školstva a vzdelanosti [sv. Gorazda] si zasluhuje náležité spoločenské uznanie aj zhodnotenie v súčasnosti, keď samostatná Slovenská republika novoprofiluje svoju školskú politiku založenú na pluralite výchovno-vzdelávacích koncepcií a ustanovizní, vychádzajúcich z najnovších poznatkov pedagogických a im príbuzných vedných disciplín.

Minister školstva Slovenskej republiky *udeľuje* od roku 1996 žiakom a študentom, ktorí dosiahli mimoriadne výsledky v medzinárodných vedomostných olympiádach, umeleckých a športových disciplínach *Pamätný list sv. Gorazda*. Od roku 1997 *Veľkú medailu sv. Gorazda a Malú medailu sv. Gorazda* pedagógom, vedcom, duchovným, kultúrno-osvetovým a iným činovníkom za rozvoj slovenského školstva a vzdelanosti a ich popularizáciu v zahraničí.

– **XXV. Gorazdovo výtvarné Náместovo – štvrtstoročnica.**

Jubilejné XXV. Gorazdovo výtvarné Náместovo, Celoslovenská výtvarná súťaž s medzinárodnou účasťou detí a mládeže zameraná na národnú históriu bola aj v roku 2020 vyhlásená, no pre Covid 19 bola zrušená. Jubilejné dvadsiate piate Gorazdovo výtvarné Náместovo sa teda uskutočňuje v tomto roku.

1.2 Ciele súťaže

- iniciovať tvorbu duchovnej poézie, prózy a drámy na Slovensku;
- prispieť k poznaniu života a diela sv. Gorazda, prvého po mene známeho vzdelanca – polyhistora a svätca slovenského pôvodu;
- prispieť k poznaniu života a diela sv. Konštantína - Cyrila a Metoda;
- vytvoriť platformu na odborné usmerňovanie takejto tvorby a tvorivý dialóg autorov, ktorí sa venujú nábožensky orientovanej literárnej spisbe.

1.3 Riadenie súťaže

Iniciátor súťaže:

PaedDr. Miroslav Holečko, predseda Cyrilometodskej spoločnosti, Bratislava, kurátor pre kresťanské tradície Národné osvetové centrum, Bratislava (1996), predseda Prezídia Matice slovenskej, Martin

Vyhlasovatelia súťaže:

Divadlo J. Záborského – útvar osvetovej činnosti, Prešov
Gréckokatolícke arcibiskupstvo, Prešov
Spoločnosť svätého Gorazda, Bratislava

Spoluorganizátori súťaže:

Matica slovenská, Martin
Cyrilometodská spoločnosť, Bratislava
Spolok slovenských spisovateľov, Bratislava
Gorazdus, n. o., Prešov
Knížnica P. O. Hviezdoslava, Prešov
Oblasťná rada Matice slovenskej, Prešov
Rada Konferencie biskupov Slovenska pre vedu, vzdelanie a kultúru, Bratislava
Spolok svätého Cyrila a Metoda, Michalovce
Spolok svätého Vojtecha, Trnava
Svetové združenie Slovákov v zahraničí, Bratislava

Článok 2 ŠTRUKTÚRA SÚŤAŽE

- 2.1 Kolá súťaže
Gorazdov literárny Prešov je celoštátna súťaž v tvorbe duchovnej poézie, prózy a drámy s medzinárodnou účasťou. Je jednokolová, **vyhlasuje sa každý rok.**
- 2.2 Súťažné kategórie. Autori budú rozdelení do dvoch vekových kategórií:
2.2.1 žiaci ZŠ,
2.2.2 mládež (študenti SŠ) a dospelí autori.
- 2.3 Podmienky súťaže. Na súťaži sa môže zúčastniť každý občan Slovenskej republiky aj Slovák žijúci v zahraničí, tvoriaci v slovenskom jazyku, ktorému doteraz nebola knižne vydaná publikácia.
- 2.3.1 Súťaží sa v troch literárnych druhoch: duchovná poézia, próza a dráma (divadelná hra).
2.3.2 Zúčastnení autori môžu poslať do súťaže svoje práce napísané v slovenskom jazyku, najviac však
- 2.3.2.1 päť poetických útvarov (v rozsahu do 10 strán),
2.3.2.2 tri prozaické útvary (v rozsahu do 25 normalizovaných strán, t. j. 30 riadkov x 60 úderov v riadku) a
2.3.2.3 jednu divadelnú hru (bez obmedzenia počtu strán).
- 2.3.4 Do súťaže sa neprijímajú rukou písané práce.
2.3.5 Prihlásené práce nesmú byť až do vyhlásenia výsledkov tejto súťaže nikde publikované ani prihlásené do inej súťaže.
2.3.6 Autori sú povinní poslať práce
- 2.3.6.1 v tlačenej podobe v 4 kópiách s uvedením svojho mena a priezviska, prípadne pseudonymu, dátumu a miesta narodenia, typu školy (ZŠ, SŠ), povolania a adresy;
2.3.6.2 v elektronickej podobe (e-mail, CD).
- 2.3.7 **Literárne práce zasielajte na adresu:**
PhDr. Dagmar Rusnáková, metodička
Divadlo J. Záborského – útvar osvetovej činnosti (ďalej len „DJZ“)
Námestie legionárov 6
081 61 Prešov
Tel.: 051/772 47 49, tel. a fax: 051/772 47 49
E-mail: rusnakova.osveta@djz.sk
Každá obálka so súťažnými prácami musí byť označená:
Gorazdov literárny Prešov 2021 .

Článok 3 ORGANIZAČNÉ ZABEZPEČENIE SÚŤAŽE

- 3.1 Organizačný garant súťaže je Divadlo J. Záborského Prešov - útvar osvetovej činnosti
- 3.1.1 Vyhlásenie a priebeh súťaže
Propozície súťaže budú zverejnené prostredníctvom regionálnych osvetových stredísk, v periodikách organizátorov GLP, v dennej a v odbornej tlači, na webových sídlach Divadla Jonáša Záborského Prešov (www.djzosvetapresov.weebly.com), Matice slovenskej (www.matica.sk) na webových sídlach jeho členských organizácií a v ďalších médiách.

Článok 4

ODBORNÉ ZABEZPEČENIE SÚŤAŽE

- 4.1 Divadlo J. Záborského Prešov - útvar osvetovej činnosti a Spoločnosť svätého Gorazda Bratislava.
- 4.1.1 Spôsob hodnotenia a ocenenia v súťaži
 - 4.1.1.1 Súťažné práce posudzuje odborná porota, zložená z literárnych vedcov, vysokoškolských pedagógov, ktorí sú literárne činnými umelcami. Odborná porota navrhne vyhlasovateľom súťaže udeliť ocenenia – diplomy, čestné uznania a vecné ceny – autorom víťazných prác v každej kategórii každého literárneho druhu.
 - 4.1.1.2 Základným kritériom hodnotenia prác je ich originalnosť a umelecká kvalita. Pri výbere oceňovaných prác sa hodnotí najmä autorov prístup k téme, jej spracovanie po obsahovej i formálnej stránke, výber jazykových prostriedkov a pod.
 - 4.1.1.3 V prípade, že súťažné práce nedosiahnu požadovanú úroveň, môže odborná porota vyhlasovateľom navrhnúť niektorú z cien neudeliť.

Článok 5

DOPLŇUJÚCE INFORMÁCIE

5.1 Sprievodné podujatie

Vyhlasenie výsledkov súťaže v Prešove bude spojené s umeleckým programom a tvorivou dielňou na tému **Duchovná poézia, próza a dráma na Slovensku**.

5.2 Úhrada nákladov

Vyhlasovatelia súťaže uhradia zúčastneným autorom časť výdavkov spojených s účasťou na vyhodnotení súťaže v Prešove.

Článok 6

TERMÍNY A KONTAKTY

- 6.1 Súťaž je jednokolová. Vyhlasuje sa 31. mája 2021. Jej **uzávierka je 15. októbra 2021**. Vyhodnotenie súťaže za účasti ocenených autorov, odbornej poroty a organizátorov sa uskutoční **4. 12. 2021**
- 6.2 Výsledky jubilejného XXVI. ročníka Gorazdovho literárneho Prešova budú vyhlásené na vyhodnotení súťaže v Prešove **4. 12. 2021** a v médiách, ktoré zverejnia propozície tejto súťaže.
- 6.3 Osobné údaje budú spracované v súlade s Nariadením Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) (ďalej len Nariadenie GDPR), resp. § 13 ods. 1 písm. a) zákona č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- 6.3 Kontakty a ďalšie informácie o jubilejnom XXVI. Gorazdovom literárnom Prešove :

Divadlo Jonáša Záborského, Prešov
– útvár osvetovej činnosti

Mgr. Ján H a n z o
riaditeľ divadla

PhDr. Dagmar R u s n á k o v á
metodička útvaru osvetovej činnosti
Tel .číslo: 051/7734187
E-mail: rusnakova.osveta@djz.sk
051/7734187
Námestie legionárov 6
081 61 Prešov

Spoločnosť svätého Gorazda, Bratislava

PaedDr. Miroslav H o l e ě k o
predseda
autor projektu Gorazdov literárny Prešov
Mobil: 0918 817 131
E-mail: mirko.holecko@gmail.com
Osuského 3/A
851 03 Bratislava

Článok 7

ZÁVEREČNÉ ÚSTANOVENIA

- 7.1 Prihlásením do súťaže udeľuje autor DJZ bezodplatne nevýhradnú licenciu podľa § 40 a násl. zákona č.618/2003 Z. z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon) v znení neskorších predpisov na všetky druhy použitia literárneho diela, a to bez časového, vecného a teritoriálneho obmedzenia.
- 7.2 Texty súťažných prác sa autorom nevracajú. Zaslaním prác do súťaže dáva autor súhlas na ich publikovanie na webových sídlach organizátorov GLP, ako aj v zborníku Gorazdov literárny Prešov, vydávaný DJZ.